

tisku administrativní cestou. Dále ukládal listům povinnost otiskovat projevy prezidenta nebo členů vlády, a to beze změny dodaného textu pod hrozbou peněžní pokuty nebo dokonce zastavení listu do té doby, než v něm předepsaný text vyjde.

Tisku se okrajově týkaly i další zákony — o rozpouštění a zastavování politických stran z roku 1933 a o obraně státu z roku 1936. Vydání všech zákonů ve 30. letech bylo sice zdůvodňováno „obranou demokracie zleva i zprava“, ale všechny dokumenty a zachované důkazy jsou samy o sobě jasným svědectvím o skutečných pohnutkách a cílech buržoazie. Boj za svobodu tisku se tak od vzniku buržoazní republiky stal součástí třídního boje proletariátu za spravedlivý společenský řád.

6.

NOVINÁŘSKÉ ORGANIZACE V ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLICE

V Československé republice působilo v letech 1918–1938 zhruba 1 300 novinářů. Přesnější údaje známe z časopisu *Duch novin* (č. 6–7 z roku 1928, str. 162), který k roku 1928 uvádí 1 240 žurnalistů: z toho bylo 700 „československých“, 440 německých, 80 maďarských, zbytek tvořili novináři ostatních národností. Sdružovali se v několika novinářských organizacích, z nichž některé vznikly již před první světovou válkou jako spolky podpůrné, neboť materiální zabezpečení i společenské postavení novinářů jak v době jejich aktivní činnosti, tak zejména po jejím ukončení bylo velice ubohé. Za buržoazní republiky byla společenská skupina novinářů uvnitř silně diferencována nejen podle politické příslušnosti, nýbrž i podle dalších kritérií. Odlišovali se novináři spisovatelé (v časopisu *DUCH NOVIN* byla jejich činnosti vyhrazena zvláštní rubrika), existovala skupina novinářů prominentů, ale většina z nich pracovala v nejistých podmínkách⁷⁵⁾ — i mezi novináři byli nezaměstnaní.

Nejstarší novinářskou organizací, která vznikla v roce 1877 z iniciativy redaktorů *Národních listů* (dlouholetým místopředsedou a také předsedou byl Jan Neruda), byl *Spolek českých žurnalistů*. V době svého založení měl pouze 44 řádné členy z pěti politických deníků a šesti dalších českých listů,

⁷⁵⁾ Již zmíněná Malá tisková dohoda z roku 1925 (c. d., str. 105 ad.) uvádí průměrný roční plat 20 000 Kč s tím, že sociální postavení německých novinářů v ČSR bylo lepší, neboť měli uzavřeny kolektivní smlouvy s vydavatelstvy. Platy komunistických novinářů byly mnohem nižší: V. Dolejší píše, že plat nejméně 1 500 Kč v deníku a 1 000 Kč v listech s delší periodicitou, který byl jednou z podmínek pro přijetí za člena Syndikátu čs. novinářů, měli tito novináři dasto jen na papíru (Dolejší, V.: c. d., str. 295).

dále 55 členů zakládajících a 182 členy přispívající, kteří se podíleli na základním fondu.⁷⁶⁾ Ten se pak udržoval dary mecenášů, různými dobročinnými akcemi, nejistými výnosy z novinářských plesů, event. jiných kulturních akcí, takže Spolek mohl zřídit pro své členy penzijní fond a dále fond vdovský, poskytovat různé jednorázové podpory v nemoci, invaliditě, nouzi a později i v nezaměstnanosti. Spolek působil i po vzniku republiky, ovšem v roce 1928 měl jen 73 řádné členy.

Protože podle stanov Spolku se členy mohli stát pouze novináři, kteří pracovali nejméně 5 let v politických denících a nepřesáhli věk 40 let, založili někteří redaktori z týdeníků, čtrnáctideníků a dalších časopisů roku 1902 **Jednotu českých novinářů**. Měla stejné poslání jako Spolek: v roce 1906 při n. vznikl podpůrný Havlíčkův fond, který pořádal rovněž různé dobročinné a prosebné akce. Jejími členy byli většinou mimopražští novináři nebo žurnalisté, „u nichž novinářství není jediným nebo aspoň hlavním životním povoláním“. V roce 1929 měla 90 řádných a 20 mimořádných členů.

Ještě před první světovou válkou došlo k velkému růstu tisku, ale jeho redaktori byli do uvedených organizací přijímáni omezeně. Důvody byly hlavně finanční, protože jejich „staří členové si své fondy žárlivě střežili pro sebe“. A tak z iniciativy mladých novinářů byl v dubnu 1911 založen **Syndikát pražských deníkařů**, který se v průběhu dalších let stal nejdůležitější novinářskou organizací v Československu. Nejprve se na společném jednání se slovenským přípravným výborem⁷⁷⁾ v Luhačovicích vytvořil v roce 1919 jednotný **Syndikát čs. denního tisku** (měl asi 400 členů převážně českých, neboť v tomto roce bylo na Slovensku jen 20 redaktorů z povolání). V květnu 1926 byl na ustavující valné hromadě přeměněn na **Syndikát československých novinářů** který se stal profesionální i odborovou organizací českých a slovenských novinářů. V jeho čele stál dlouhá léta národně socialistický senátor a redaktor **ČESKÉHO SLOVA** Jiří Pichl, prvním náměstkem byl slovenský novinář Dušan Porubský.⁷⁸⁾

⁷⁶⁾ Všechny podrobné údaje, zejména číselné, uvádějí tyto publikace a články: Vejvara J.: *Historie Spolku českých žurnalistů*. Praha 1927; Dolejší V.: *Noviny a novináři NPL*, Praha 1963, str. 290—301; Novák, A.: *Novinářské organizace v Československu*. In: *Duch novin*, č. 1 z ledna 1928; Novotný, B.: *Významné výročí novinářů Tisk a novináři*, č. 8 z dubna 1941; Novotný, B.: *25 let činnosti naší největší novinářské organizace*. In: *Tisk a politika*, č. 8 z května 1936; Darmo, J.: *Slovenská žurnalistika 1918—1938*. MS, Martin 1965 ad.

⁷⁷⁾ V Martině se 1. ledna 1919 sešel sjezd slovenských redaktorů, publicistů, spisovatelů, knihtiskařů a knihkuptců. O jeho svolání se zasloužil přípravný výbor, složený z stoupců slovenské národní, pozdější agrární strany a Čs. sociální demokracie. – Problematikou slovenské žurnalistiky (nedostatek novinářských kádrů, slabá polygrafická základna, nerozvinuté agenturní zpravodajství) se pak zabýval celostátní sjezd novinářských organizací, konaný 15. července 1920 v Turčianských Teplicích.

⁷⁸⁾ Kromě uvedených novinářských organizací vznikly v ČSR ještě další podle národnostních, politických i stavovských hledisek. (Mnozí novináři byli členy více organizací, takže jejich počty nelze prostě sčítat). Z nich jmenujme alespoň některé: Čs. obec novinářská, založená v r. 1920. Klub čs. žurnalistů, založený v r. 192

Syndikát měl několik odboček (Praha, Brno, Bratislava, Ostrava, Olomouc, Košice, Pardubice, Ml. Boleslav, Plzeň, Žilina) a v roce 1937 měl 879 členů. Do Syndikátu vstupovali i komunističtí novináři, kteří využívali nejen oficiálně proklamované nepolitičnosti organizace, ale i některých poskytovaných výhod (zlevněné síťové železniční legitimace, legalizování vlastní novinářské činnosti atd.). V. Dolejší jich uvádí 47, z časopisu *Tisk a politika* (č. 8 z května 1936, str. 251) se dozvídáme, že na valné hromadě 5. dubna 1936 byli dva komunističtí novináři, Bohuslav Novotný a Vratislav Šantroch, zvoleni do ÚV Syndikátu.

Podle B. Novotného, který byl až do svého odchodu do důchodu v roce 1937 jeho pokladníkem, se Syndikát soustředil hlavně na řešení sociálních problémů. Jmenuje podpory v nemoci a mimořádné tísní, podpory vdovám a sirotkům po novinářích, za největší přínos organizace však považuje podpory v nezaměstnanosti („v době hospodářské krize se propuštění novinářů stalo zjevem hromadným a podpora v nezaměstnanosti podle gentského systému, vyplácená Syndikátem se státním příspěvkem byla snad nedostatečným, ale přece jediným zdrojem výživy mnoha novinářů“), řádné penzijní pojištění („novináři mohou v klidu odejít do penze, zatímco dříve bylo stáří problémem velice chmurným“) a vydání redaktorského zákona („jímž byla konečně zajištěna práva a ochrana redaktorů“).⁷⁹⁾

Od roku 1927 vydával Syndikát časopis *VĚSTNÍK ČS. NOVINÁŘŮ*, který se od 1. ledna 1935 přejmenoval na *TISK, NOVINY A NOVINÁŘI*. Ten se v roce 1936 sloučil s *ČASOPISEM SVOBODNÉ ŠKOLY POLITICKÝCH NAUK* v nový list *TISK A POLITIKA*. V letech 1928–1931 vycházel dále *DUCH NOVIN*, časopis pro studium novin a péči o novinářství, jehož majitelem, vydavatelem i redaktorem byl Oskar Butter. Pro přípravu a výchovu buržoazních novinářů měla význam Svobodná škola politických nauk, založená v Praze roku 1928. Ve dvouletém studiu se na ní přednášela „věda a novinářství“ a výzkum veřejného mínění. Posluchači školy dělali též rozbory novin a novinových projevů, psali literární recenze apod. Škola si postupně vybuďovala novinářskou knihovnu a edici původních i přeložených novinovědných publikací.⁸⁰⁾

(v r. 1928 měl asi 60 členů). Reichsgewerbschaft der deutschen Presse in ČSR, založený r. 1919 (měl asi 400 členů). Syndikát maďarských novinářů, založený r. 1924 (měl asi 50 členů). Odborový svaz maďarských novinářů, založený r. 1927 proti maďarskému Syndikátu (měl asi 50 členů). Dále existovalo Sdružení novinářů strany lidové, Sdružení soc. demokratických novinářů, Vereinigung der deutschen sozialdemokratischen Journalisten, Zadruga novinářů a tajemníků Čs. strany národně socialistické, Sdružení parlamentních zpravodajů, Sdružení redaktorů národohospodářských, Klub vojenských redaktorů. K udržování styků se zahraničními novináři při jejich návštěvách v ČSR byl ustaven Cizinecký sbor čs. tisku.

⁷⁹⁾ Zákon o pracovním poměru redaktorů č. 189 Sb. z. a n. z 3. července 1936. Byl to doplněk zákona o pracovním poměru soukromých zaměstnanců č. 154 Sb. z. a n. z 11. července 1934.

⁸⁰⁾ Podrobné informace o všech novinářských organizacích v buržoazní republice jsou obsaženy ve sborníku: *Historie naší novinářské organizace (1877–1987)*. Novinář, Praha 1987.